

2.5. RELAVANTNE PRESUDE U VEZI SA BEZBJEDNOŠĆU NOVINARA

2.5.1. Predmet Kilič protiv Turske

(Predstavka br. 22492/93)

PRESUDA

STRAZBUR

28. mart 2000. godine

U predmetu Kilič (*Kılıç*) protiv Turske,

Evropski sud za ljudska prava (Prvo odjeljenje), koji je zasjedao u vijeću u sljedećem sastavu:

gđa E. Palm, *predsjednica*,
gđin Ž. Kazadeval (J. Casadevall),
gđin L. Ferari bravo (Ferrari Bravo),
gđin B. Zupančič,
gđa V. Tomasen (W. Thomassen),
gđin R. Maruste, *sudije*,
gđin F. Goldžuklu (Gölcüklü), *ad hoc sudija*,
i gđin M. O'Bojl (O'Boyle), *sekretar odjeljenja*,

Poslije vijećanja na zatvorenoj sjednici 18. januara i 7. marta 2000. godine,

Donosi sljedeću presudu, koja je usvojena posljednjeg pomenutog datuma:

POSTUPAK

1. Predmet je Sudu uputila Evropska komisija za ljudska prava (u daljem tekstu „Komisija”) 8. marta 1999. godine, u tromjesečnom roku propisanom ranijim članom 32 stav 1 i članom 47 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu „Konvencija”). Formiran je predstavkom (br. 22492/93) protiv Republike Turske, koju je u skladu sa ranijim članom 25 Komisiji podnio državljanin Turske gđin Džemil Kilič (*Cemil Kılıç*) 13. avgusta 1993. godine.

Predstavka se odnosila na navode podnosioca predstavke da je njegov brat Kemal Kilič ubijen od strane ili uz znanje predstavnika Države, te da nije bilo djelotvorne istrage niti pravnog lijeka za njegove pritužbe. Podnosilac predstavke se pozvao na čl. 2, 10, 13 i 14 Konvencije.

Komisija je proglasila predstavku prihvatljivom 9. januara 1995. godine. U izvještaju od 23. oktobra 1998. godine (raniji član 31 Konvencije), izrazila je mišljenje da je došlo do povrede čl. 2 i 13 (jednoglasno), a da nijesu proistekla zasebna pitanja po članu 10 (dvadeset pet glasova naspram tri) ili članu 14 (jednoglasno)³³.

33 Napomena Sekretarijata: Izvještaj je moguće dobiti od Sekretarijata.

2. Po stupanju na snagu Protokola br. 11 uz Konvenciju 1. novembra 1998. godine, a u skladu sa odredbama iz njenog člana 5 stav 4 u vezi sa Pravilom 100 stav 1 i pravilom 24 stav 6 Poslovnika Suda, kolegijum Velikog vijeća je odlučio 31. marta 1999. godine da predmet ispita vijeće jednog od odjeljenja Suda.
3. U skladu sa Pravilom 52 stav 1, predsjednik suda gđin L. Vildhaber (*Wildhaber*) je dodijelio predmet Prvom odjeljenju. U vijeće formirano u sklopu navedenog odjeljenja ušli su *ex officio* gđin R. Turmen (*Türmen*), sudija izabran za Tursku (član 27 stav 2 Konvencije i Pravilo 26 stav 1 tačka a) i gđa E. Palm, predsjednica odjeljenja (Pravilo 26 stav 1 tačka a). Ostali članovi vijeća, koje je imenovala pomenuta predsjednica odjeljenja, bili su gđin Ž. Kazadeval, gđin L. Ferari Bravo, gđin B. Zupančič, gđa V. Tomasen i gđin R. Maruste (Pravilo 26 stav 1 tačka b).
4. Gđin Turmen se naknadno povukao iz vijeća (Pravilo 28). Vlada Turske (u daljem tekstu „Vlada”) je stoga imenovala gđin F. Goldžuklua za *ad hoc* sudiju u vijeću (član 27 stav 2 Konvencije i Pravilo 29 stav 1).
5. 14. septembra 1999. godine vijeće je odlučilo da održi ročište.
6. Na osnovu Pravila 59 stav 3, predsjednica vijeća je pozvala strane da predaju podneske o pitanjima iz predstavke. Sekretar je zaprimio podneske Vlade i podnosioca predstavke 23, odnosno 26. jula 1999. godine.
7. U skladu sa odlukom vijeća, ročište je održano uz prisustvo javnosti u Zgradi ljudskih prava u Strazburu 18. januara 2000. godine.

Pred Sudom su se pojavili:

(a) *u ime Vlade*

Gđin Š. Alpaslan (Alpaslan), *ko-zastupnik*,

Gđa J. Kajalp (Y. Kayaalp),

Gđin B. Čališkan (Çalışkan),

Gđin S. Juksel (Yüksel),

Gđin E. Genel,

Gđa A. Emuler (*Emüler*),

Gđin N. Gungor (Güngör),

Gđin E. Hodžaoglu (Hoçaoğlu),

Gđa M. Gulsen (Gülsen), *savjetnici*;

(b) *u ime podnosioca predstavke*

Gđa F. Hampson,

Gđa R. Jalčindag (*Yalçındağ*),

Gđa C. Ajdin (*Aydin*), *advokati*.

Sud je saslušao izlaganja gđe Hampson, gđe Jalčindag i gđin Alpaslana.

ČINJENIČNO STANJE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

8. Kemal Kilič, brat podnosioca predstavke, bio je novinar zaposlen u listu *Ozgur Gundem* (*Özgür Gundem*) u Şanlıurfi (Şanlıurfa).

Ozgur Gundem je bio dnevni list čije je sjedište bilo u Istanbulu. Vlasnici su ga opisali kao list koje je nastojao da odražava mišljenje turskih Kurda. Izlazio je od 30. maja 1992. do aprila 1994. godine. Do momenta kad je prestao da izlazi, protiv njega su bile podnesene brojne tužbe, između ostalog i za objavljivanja saopštenja PKK (Radnička partija Kurdistanu) i širenje separatističke propagande. Nakon operacije u cilju pretresa i hapšenja u kancelariji lista u Istanbulu 10. decembra 1993. godine, optuženi su, između ostalog, urednik, direktor i vlasnik lista, za pripadništvo PKK i pomaganje PKK i vršenje propagande u korist PKK. 2. decembra 1994. godine, kancelarija u Istanbulu, koju je preuzeo list koji je naslijedio *Ozgur Gundem*, *Ozgur Ulke* (Özgür Ülke), raznesena je bombom.

9. Kemal Kiliç, koji nije bio oženjen, živio je sa ocem u selu Kulunçe (*Külünçe*), izvan Şanlıurfe. Pored toga što je radio kao novinar, bio je i član Udruženja za ljudska prava iz Şanlıurfe.

10. 23. decembra 1992. godine, Kemal Kiliç je poslao saopštenje za štampu guverneru Şanlıurfe. U njemu je bilo navedeno da su predstavnik *United Press Distribution*, koji je vršio distribuciju lista *Ozgur Gundem*, vozač i vlasnik taksi službe koja je korišćena za dostavu dobili prijetnje smrću. Navedeno je da je poznato da su lica koja rade za list *Ozgur Gundem* napadana ili ubijana i da su oni koji su uključeni u prodaju i distribuciju lista bili žrtve podmetanja požara i napada. Pominje se činjenica da u drugim pokrajinama na jugoistoku službenici bezbjednosti štite kancelarije, zaposlene i distributere. Kemal Kiliç je tražio da se preduzmu mjere da se zaštite ljudi koji rade za predstavništvo u Şanlıurfu, uključujući njega samog, još jednog novinara i distributera lista i vozača.

11. Putem dopisa od 30. decembra 1992. godine, Kabinet guvernera je odgovorio da je razmotren zahtjev Kemala Kiliča za zaštitu. Ni u jednoj pokrajini nije bila odobrena zaštita distributerima lista, niti je bilo napada ili prijetnji distributerima u datoj oblasti. Njegov zahtjev je odbijen.

12. 11. januara 1993. godine Kemal Kiliç je izdao saopštenje za štampu u kojem navodi da se napadi na lica uključena u prodaju i distribuciju lista *Ozgur Gundem* u Şanlıurfu nastavljaju, i pored hitnih zahtjeva za mjerama zaštite. Navedeni su detalji o podmetanju požara na kiosk za prodaju novina 5. januara 1993. godine i na drugi kiosk 10. januara 1993. godine. U saopštenju za štampu je kritikovan guverner zbog toga što nije osigurao bezbjednu distribuciju lista i upućen je poziv i njemu i policiji da izvršavaju svoje dužnosti.

13. Po pritužbi guvernera, Kemal Kiliç je optužen za vrijeđanje guvernera putem objavljivanja i širenja saopštenja za štampu. Pritvoren je u Upravi bezbjednosti u Şanlıurfu 18. januara 1993. godine i pušten istog dana.

14. Oko 5 sati popodne 18. februara 1993. godine, Kemal Kiliç je izašao iz kancelarije lista u centru Şanlıurfe i pješke se uputio prema autobuskoj stanici. Oko 5 sati i 30 minuta ušao je u autobus iz Şanlıurfe za Akçale (*Akçale*) koji je polazio iz Kujubaşija (*Kuyubaşı*). Prije nego što je autobus došao do ukrštanja glavnog puta sa putem za Kulunçe, pretekao ga je bijeli automobile marke „reno“, koji je skrenuo na seoski put, okrenuo se i parkirao, sa isključenim svjetlima. Automobil je oko 6 sati i 20 minuta popodne primijetio Ahmet Fidan, noćni stražar na obližnjem gradilištu. Kemal Kiliç je bio jedini putnik koji je izašao iz autobusa kada se zaustavio na ukrštanju. On je pješice pošao putem ka selu. Ahmet Fidan je čuo svađu i poziv u pomoć, nakon čega je čuo dva hica.

15. Incident je prijavljen žandarmima, koji su brzo stigli na lice mjesta. Tijelo Kemala Kiliča je nađeno sa dvije rane od metka u glavi. Podnosilac predstavke i drugi članovi njegove porodice došli su iz sela da bi vidjeli šta se dogodilo.

16. Kapetan Kargili (*Kargılı*), komandir žandarmerije centralnog okruga preuzeo je vođenje uviđaja. Nađene su dvije čaure, koje su predate javnom tužiocu po njegovom dolasku. Utvrđeno je da su usta žrtve bila prekrivena pomoću četiri komada ambalažne trake i da mu se oko vrata nalazilo užje. Nađeno je i parče papira sa slovima U i Y, umrljano krvlju. Sačinjena je skica lica mjesta. Kapetan Kargili

je fotografisao svojim aparatom i tražio tragove automobilskih guma, ali bez uspjeha. Žandarmi su uzeli izjavu od Ahmeta Fidana, noćnog stražara, koji je kazao da zbog mraka nije vidio ni žrtvu, ni napadače, ni automobil.

17. Tijelo je 19. februara 1993. godine pregledao ljekar, u prisustvu javnog tužioca. U izvještaju je navedeno da su dva metka ušla u glavu i konstatovan je ožiljak od udarca u desnu sljepoočnicu, ogrebotina na desnoj šaci, modrice na leđima i polukružna lezija na lijevoj šaci, koja je ličila na trag ugriza. Zaključeno je da je Kemal Kilič preminuo usljed uništenja moždanog tkiva i krvarenja u mozgu.

18. 19. februara su žandarmi uzeli izjave i od vozača autobusa iz Šanlıurfe i njegovog pomoćnika. Takođe, u periodu od 19. do 23. februara, žandarmi su uzeli izjave i od podnosioca predstavke, njegovog oca, trojice njegove braće i dvoje putnika iz autobusa.

19. 26. februara 1993. godine kapetan Kargili je, sa sudskim nalogom, izvršio pretres kuće u kojoj je živio Kemal Kilič, pri čemu je, između ostalog, izuzeo knjige, isječke iz novina, fotografiju i dvije kasete u svrhu dodatnog ispitivanja.

20. 15. marta 1993. godine kapetan Kargili je obavijestio javnog tužioca o pretresu, priloživši nekoliko predmeta izuzetih iz kuće i drugih dokumenata o istrazi.

21. 12. avgusta 1993. godine državni tužilac je donio odluku da se nastavi sa istragom, u kojoj je rečeno da nije bilo moguće identifikovati ili uhvatiti počinioca ubistva i da potraga treba da se nastavi do isteka perioda zastare od dvadeset godina.

22. 24. decembra 1993. godine izvršen je oružani napad na prodavnicu Ajdina Tidžareta (*Aydın Ticaret*) u Diyarbakiru (*Diyarbakır*). Policija je jurila osumnjičene počinioca i nekoliko lica je uhapšeno. U izvještaju policije o incidentu, datiranom 24. decembra 1993. godine, navedeno je da je osumnjičeni Husein Gunej (*Hüseyin Güney*) viđen kako pokušava da pobjegne trčeci uza stepenice stambene zgrade i da je kad je uhvaćen bio bez daha i oznojen. Shvaćeno je da se vraćao kako bi uzeo pištolj češke proizvodnje kalibra 9 mm koji se nalazio ispred zgrade.

23. U balističkom izvještaju od 27. decembra 1993. godine navodi se da je pištolj češke proizvodnje prethodno korišćen u petnaest drugih incidenata sa vatrenim oružjem, uključujući ubistvo Kemala Kiliča. U optužnici od 3. februara 1994. godine, takođe u vezi šesnaest drugih okrivljenih, Husein Gunej je optužen za pripadništvo ilegalnoj organizaciji Hezbolah i za vršenje aktivnosti sa namjerom da se dio zemlje izdvoji iz suvereniteta Države i formira kurdska država zasnovana na islamskim načelima. Rečeno je da u te aktivnosti spada napad na Ajdina Tidžareta i petnaest incidenata u kojima je korišćen pištolj češke proizvodnje.

24. U nedatiranim bilješkama sa ispitivanja Uprave bezbjednosti iz Diyarbakira zabilježeno je da je Husein Gunej priznao pripadništvo Hezbolahu i učešće u napadu na Ajdina Tidžareta. Negirao je učešće u ubistvu Kemala Kiliča i kazao da je pištolj češke proizvodnje dobio od drugog člana grupe. U izjavi koju je 6. januara 1994. godine dao javnom tužiocu, Husein Gunej je kazao da su njegova priznanja policiji dobijena mučenjem i negirao da se priključio Hezbolahu i da je napao Ajdina Tidžareta.

25. Huseinu Guneju je suđeno, zajedno sa drugim okrivljenima, pred Sudom za nacionalnu bezbjednosti broj 3 iz Diyarbakira, od februara 1994. do 23. marta 1999. godine. 3. marta 1994. godine, Husein Gunej je negirao učešće u svakom od incidenata. Na ročištu 27. oktobra 1994. godine, policijski službenici koji su ga uhapsili potvrdili su izvještaj o incidentu od 24. decembra 1993. godine, ne dodajući bilo šta. 17. decembra 1996. godine Sud je tražio da mu se dostavi dokumentacija u vezi ubistva Kemala Kiliča.

26. U presudi od 23. marta 1999. godine, Sud je osudio Huseina Guneja za pripadništvo separatističkoj organizaciji Hezbolah. Sud je konstatovao da je on zatečen u pokušaju da pobjegne u blizini pištolja češke proizvodnje kalibra 9mm i da je, iako je to kasnije poricao, priznao policiji da je član Hezbolaha i da je učestvovao u napadu na prodavnicu. Konstatovano je, međutim, da su pištolje koji su pripadali organizaciji mogli koristiti razni pojedinci i da su okrivljeni izjavili da su im pištolje prije napada dali drugi članovi grupe. Utvrđeno je da se Husein Gunej, mada je učestvovao u napadu na prodavnicu, nije mogao smatrati odgovornim za bilo koju drugu radnju. Husein Gunej je osuđen na doživotnu kaznu zatvora.

27. Nakon presude, glavni javni tužilac Suda za nacionalnu bezbjednost iz Dijarbakira je pokrenuo istragu o ubistvu Kemala Kiliča (predmet broj 1999/1187). Dopisom od 20. decembra 1999. godine, tužilac je naložio komandi žandarmerije u Šanliurfi da mu podnosi izvještaje svaka tri mjeseca u vezi svih dokaza pribavljenih u vezi sa ubistvom Kiliča.

II. Materijal PRED ORGANIMA KONVENCIJE

A. Dokumentacija o domaćoj istrazi i sudski postupak

28. Komisiji je dostavljen sadržaj spisa o istrazi koje je prikupila žandarmerija i javni tužilac iz Šanliurfe, kao i zapisnici sa ročišta sa suđenja Huseinu Guneju u Sudu za nacionalnu bezbjednost broj 3 iz Dijarbakira od februara 1994. godine do juna 1997. godine. Vlada je sudu dostavila presudu Suda za nacionalnu bezbjednost broj 3 iz Dijarbakira od 23. marta 1999. godine.

B. Izvještaj Susurluk

29. Podnosilac predstavke je dostavio Komisiji primjerak takozvanog „Izvještaja Susurluk”³⁴, koji je na zahtjev predsjednika vlade sačinio gđin Kutlu Savaş (*Savaş*), potpredsjednik odbora inspektora pri Kabinetu predsjednika vlade. Po prijemu izvještaja u januaru 1998. godine, predsjednik vlade ga je učinio dostupnim javnosti, mada su zadržani jedanaest stranica i određeni prilozi.

30. U uvodu se kaže da se izvještaj ne zasniva na sudskoj istrazi i da ne predstavlja zvanični izvještaj o istrazi. Njegova svrha je informisanje i ne teži ničemu drugom sem da opiše određene događaje koji su se dogodili uglavnom u jugoistočnoj Turskoj, a kojima se nastojalo da se potvrdi postojanje nezakonitih poslova između političkih figura, vladinih institucija i tajnih grupa.

31. U izvještaju se analizira niz događaja, poput ubistava izvršenih po naređenju, ubistava poznatih pojedinaca ili podržavalaca Kurda i namjernih činova grupa „saradnika” za koje se pretpostavlja da su služili državi, te zaključuje da postoji veza između borbe za iskorjenjivanje terorizma u regiji i podzemnih odnosa koji su kao rezultat toga uspostavljeni, naročito u oblasti trgovine drogom. U nastavku slijede pasusi iz izvještaja koji se tiču određenih stvari koje su uticale na radikalna izdanja koja su se distribuirala u datoj regiji.

„... U priznanju datom kriminalističkom odjeljenju policije u Dijarbakiru, ... gđin G. ... je kazao da bi Ahmet Demir^[35] [str. 35] s vremena na vrijeme kazao da je planirao i naručio ubistvo Behčeta

34 Susurluk je mjesto saobraćajne nesreće iz novembra 1996. godine u kojoj je učestvovao automobil u kojem su bili poslanik, bivši zamjenik direktora istanbulske službe bezbjednosti, zloglasni desničarski ekstremista, trgovac narkoticima sa potjernice Interpola i njegova djevojka. Posljednje troje pomenutih je poginulo. Činjenica da su svi putovali istim automobilom toliko je šokirala javno mnjenje da je bilo neophodno pokrenuti više od šesnaest sudskih istraga na različitim nivoima, kao i parlamentarnu istragu.

35 Jedan od pseudonima bivšeg člana PKK koji je postao saradnik sa kodnim imenom „Zeleni” i koji je dostavljao informacije jednom broju državnih organa od 1973. godine.

Džanturka (*Behçet Cantürk*^[36] i drugih pristalica mafije i PKK koji su ubijeni na isti način ... Ubistvo ... Muse Antera^[37] je takođe planirao i izvršio A. Demir [str. 37].

...

Kratak pregled informacija o prethodnim događajima u vezi Behçeta Džanturka, koji je bio jermenskog porijekla, dat je u nastavku [str. 72].

...

Od 1992. godine bio je jedan od finansijera lista *Ozgur Gundem*. ... Mada je bilo očigledno ko je bio Džanturk i čime se bavio, država nije mogla da izađe na kraj sa njim. Zbog toga što pravni ljekovi nijesu bili adekvatni, *Ozgur Gundem* je raznesen plastičnim eksplozivom, a kada je Džanturk krenuo u osnivanje novog preduzeća, kada se očekivalo da se pokori državi, turska Organizacija za bezbjednost je odlučila da bi ga trebalo ubiti i ta odluka je sprovedena u djelo [str. 73].

...

Sva relevantna državna tijela su bila upućena u ove aktivnosti i operacije. ... Kada se ispituju karakteristike pojedinaca ubijenih u tim operacijama, razlika između onih podržavalaca Kurda koji su ubijeni u regiji u kojoj je uvedeno vanredno stanje i onih koji nijesu bila je u finansijskoj snazi koju su ovi drugi predstavljali u ekonomskom smislu. ... Jedino što je urađeno a sa čime se ne slažemo odnosi se na formu postupka i njegove rezultate. Utvrđeno je da je postojalo žaljenje zbog ubistva Muse Antera, čak i kod onih koji su odobravali sve incidente. Rečeno je da Musa Anter nije učestvovao ni u kakvoj oružanoj akciji, da se više bavio principima te stvari i da je posljedica njegovog ubistva prevazišla njegov stvarni uticaj i da je odluka da se on ubije bila greška. (Informacije o ovim licima mogu se naći u Dodatku 9^[38]). Ubijeni su i drugi novinari [str. 74]^[39].”

32. Izvještaj se završava brojnim preporukama, kao što je unapređenje koordinacije i komunikacije između različitih ograna službi bezbjednosti, policije i obavještajnih službi, identifikovanje i razrješenje službenika snaga bezbjednosti umiješanih u nezakonite aktivnosti, ograničavanje upotrebe „lica koja su priznala”⁴⁰, smanjenje broja seoskih straža, prestanak korišćenja Biroa za specijalne operacije izvan jugoistočne regije i njegovo pripajanje policiji izvan te oblasti, pokretanje istraga o raznim incidentima, preduzimanje koraka da se potisnu aktivnosti bandi i krijumčarenja narkotika, te se preporučuje da se rezultati istrage Velike narodne skupštine u slučaju Susurluk prosljede odgovarajućim organima za potrebe sprovođenja odgovarajućih postupaka.

C. Izvještaj Parlamentarne komisije za istragu iz 1993. godine (10/90 br. A.01.1.GEC)

33. Podnosilac predstavke je dostavio ovaj izvještaj Parlamentarne komisije za istragu Velike narodne skupštine Turske iz 1993. godine o vansudskim pogubljenjima ili ubistvima počinjenim od strane „nepoznatih učinilaca”. U izvještaju se pominje 908 neriješenih ubistava, od čega se devet odnosilo na novinare. Komentariše se nedostatak povjerenja javnosti u vlasti u jugoistočnoj Turskoj i poziva na informacije da Hezbolah ima kamp u regiji Batman u kojem dobija političku i vojnu obuku i pomoć

36 Zloglasni trgovac drogom za kojeg postoje jake sumnje da je podržavao PKK i bio jedan od glavnih izvora finansiranja lista *Ozgur Gundem*.

37 Gdin Anter, pro-kurdska politička figura, bio je jedan od osnivača Narodne radničke partije (HEP), direktor Kurdskog instituta u Istanbulu, dopsinik i glavni autor, između ostalog, nedjeljnika *Jeni Ulke* i dnevnika *Ozgur Gundem*. Ubijen je u Diyarbakiru 30. septembra 1992. Odgovornost za ubistvo je preuzela nepoznata tajna grupa pod nazivom „Boz-Ok”.

38 Dodatak nedostaje u izvještaju.

39 Stranica poslije ove posljednje rečenice takođe nedostaje u izvještaju.

40 Lica koja saraduju sa organima nakon što su priznala uključenost u PKK.

snaga bezbjednosti. Zaključuje se da u regiji izostaje odgovornost i da bi neke grupe sa službenim ulogama mogle biti umiješane u ubistva.

D. Dokazi predstavljeni delegatima Komisije

34. Delegacija Komisije je saslušala četvero svjedoka: podnosioca predstavke, kapetana Čengiza Kargilija, žandarma koji je vodio istragu o ubistvu Kemala Kiliča, gđin Džafera Tufegdžija (*Cafer Tüfekçi*), javnog tužioca pri Sudu za nacionalnu bezbjednost u Dijarbakiru, koji je pokrenuo postupak protiv Huseina Guneja, te gđin Mustafu Četina Jaglija (*Mustafa Çetin Yağlı*), javnog tužioca pri Sudu za nacionalnu bezbjednost u Dijarbakiru, koji je postupao u suđenju Huseinu Guneju.

35. Tri ostala svjedoka se nijesu pojavila. Ahmeta Fidana, noćnom stražaru, nije bilo moguće pronaći. Gđin Husein Fidanboj (*Hüseyin Fidanboy*), javni tužilac iz Šanliurfe, trebalo je da prisustvuje, ali mu je let za Ankaru otkazan zbog snijega. Gđin Zijaedin Akbulut (*Ziyaeddin Akbulut*), guverner Šanliurfe u predmetnom periodu, zamoljen je da prisustvuje ročištima 4. februara i 4. jula 1997. godine, ali se nije pojavio. Poslije prvog ročišta, zastupnik Vlade je dostavio objašnjenje da je gđin Akbulut bio na godišnjem odmoru. Kad je u pitanju drugo ročište, zastupnik je dostavio pismo gđin Akbuluta u kojem se kaže da se ne sjeća da mu se Kemal Kilič obraćao sa molbom, da su izneseni navodi lažni i da ne može da prisustvuje zbog godišnjeg odmora.

III. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

36. Načela i postupci koji se odnose na odgovornost za djela protiv zakona mogu se rezimirati kao što slijedi.

A. Krivično gonjenje

37. Prema Krivičnom zakoniku, svi oblici ubistva (čl. 448-455) i pokušaja ubistva (čl. 61 i 62) predstavljaju krivična djela. Obaveze organa vlasti u pogledu sprovođenja preliminarne istrage činjenja ili nečinjenja za koje su saznali a koje može da predstavlja takva djela, propisane su čl. 151-153 Zakonika o krivičnom postupku. Krivično djelo se može prijaviti organima vlasti ili snagama bezbjednosti, kao i javnim tužilaštvima. Prijava se može podnijeti pismeno ili usmeno. Ako je podnesena usmeno, organ vlasti je mora evidentirati (član 151).

Ako postoje dokazi koji ukazuju da smrt nije bila prirodna, pripadnici snaga bezbjednosti koji su obaviješteni o toj činjenici dužni su da izvijeste javnog tužioca ili sudiju zaduženog za krivične predmete (član 152). Prema članu 235 Krivičnog zakonika, svaki javni službenik koji ne prijavi policiji ili javnom tužilaštvu djelo za koje je saznao u toku obavljanja svoje službene dužnosti podliježe kazni zatvora.

Javni tužilac koji na bilo koji način sazna za situaciju koja dovodi do sumnje da je počinjeno krivično djelo ima obavezu da istraži činjenice kako bi se odlučilo da li treba da uslijedi krivično gonjenje (član 153 Zakonika o krivičnom postupku).

38. U slučaju navodnih terorističkih djela, javni tužilac ustupa nadležnost zasebnom sistemu tužilaca i sudova za nacionalnu bezbjednost uspostavljenom u cijeloj Turskoj.

39. Ukoliko je osumnjičeni učinilac državni službenik i djelo je počinjeno tokom obavljanja službenih dužnosti, preliminarne istraga u tom predmetu se sprovodi u skladu sa Zakonom iz 1914. godine o krivičnom gonjenju državnih službenika, kojim se ograničava nadležnost javnog tužioca *ratione personae* u ovoj fazi postupka. U takvim predmetima, na odgovarajućoj mjesnoj upravi (za okrug ili pokrajinu, zavisno od statusa osumnjičenog) je vođenje preliminarne istrage i, shodno tome, odlučivanje o tome da li slijedi krivično gonjenje. Kada se donese odluka da se krivično goni, istraga u predmetu je na javnom tužiocu.

Protiv odluke mjesne uprave moguće je izjaviti žalbu Vrhovnom upravnom sudu. Ako se donese odluka da nema krivičnog gonjenja, predmet se automatski dodjeljuje tom Sudu.

40. Na osnovu člana 4, stav (i) Uredbe br. 285 od 10. jula 1987. godine o ovlašćenjima guvernera regije u kojoj je proglašeno vanredno stanje, Zakon iz 1914. godine (vidjeti gornji stav 39) primijenjuje se i na pripadnike snaga bezbjednosti koji potpadaju pod ovlašćenja guvernera.

41. Ukoliko je osumnjičeni pripadnik oružanih snaga, mjerodavno pravo se utvrđuje prema prirodi djela. Tako, ako je riječ o „krivičnom djelu po vojnom pravu” prema Vojnom krivičnom zakoniku (Zakon br. 1632), krivični postupak se u načelu vodi u skladu sa Zakonom br. 353 o uspostavljanju vojnih sudova i njihovim poslovnica. Kada je pripadnik oružanih snaga optužen za krivično djelo po redovnom pravu, obično se primjenjuju odredbe Zakonika o krivičnom postupku (vidjeti član 145 stav 1 Ustava i čl. 9 -14 Zakona br. 353).

Prema Vojnom krivičnom zakoniku, ukoliko pripadnik oružanih snaga ugrozi nečiji život tako što odbije da izvrši naređenje (član 89), to predstavlja krivično djelo. U takvim predmetima, civilni tužioci mogu uložiti tužbu kod organa koji se pominju u Zakoniku o krivičnom postupku (vidjeti gornji stav 37) ili kod pretpostavljenog učionioaca.

B. Građanska i upravna odgovornost proistekla iz krivičnih djela

42. Prema članu 13 Zakona br. 2577 o upravnom postupku, onaj ko pretrpi štetu usljed činjenja organa vlasti može, u roku od jedne godine nakon što je počinjeno navodno djelo, zatražiti naknadu štete. Ako zahtjev bude u potpunosti ili djelimično odbijen ili ako se ne dobije odgovor u roku od šezdeset dana, oštećeni može pokrenuti upravni postupak.

43. Članom 125 st. 1 i 7 Ustava propisano je:

„Svako činjenje ili odluka organa vlasti podliježe sudskoj kontroli ...

...

Organi vlasti su odgovorni za naknadu svake štete uzrokovane njihovim činjenjem ili mjerama.”

Ovom odredbom se utvrđuje striktna odgovornost Države, koja nastupa ukoliko se dokaže da je u okolnostima određenog predmeta Država propustila da ispuni svoju obavezu održavanja javnog reda, osiguranja javne bezbjednosti ili štice života i imovine ljudi, a bez potrebe da se dokaže deliktna radnja koja se može pripisati organima. Prema ovim pravilima, organi bi mogli biti odgovorni za naknadu štete svima koji su pretrpjeli štetu usljed radnji koje su počinila neidentifikovana lica.

44. Članom 8 Uredbe br. 430 od 16. decembra 1990. godine, čija je posljednja rečenica bila nadahnuta gorepomenutom odredbom (vidjeti gornji stav 43), propisano je:

„Ne može se utvrditi krivična, finansijska ili pravna odgovornost ... guvernera regije u kojoj je proglašeno vanredno stanje ili guvernera pokrajine u toj regiji za donesene odluke ili za učinjene radnje u toku vršenja ovlašćenja koja su im data ovom uredbom, i ne može se podnijeti predstavka bilo kojem pravosudnom organu u tom cilju. Ovo se ne odnosi na prava pojedinaca da od države zatraže naknadu štete koju su neopravdano pretrpjeli.”

45. Prema Zakoniku o obligacijama, svako ko pretrpi štetu usljed nezakonite ili deliktne radnje može pokrenuti tužbu za naknadu štete (čl. 41-46) i nematerijalne štete (član 47). Parnične sudove ne obavezuju ni nalazi ni presude Krivičnog suda po pitanju krivice okrivljenog (član 53).

Međutim, prema članu 13 Zakona br. 657 o državnim zaposlenicima, svako ko je pretrpio štetu usljed radnje učinjene u toku vršenja dužnosti koje su regulisane javnim pravom može, u načelu,

pokrenuti tužbu samo protiv organa u kojem je zaposlen dati državni službenik, a ne neposredno protiv državnog službenika (vidjeti član 129 stav 5 Ustava i čl. 55 i 100 Zakonika o obligacijama). To, međutim, nije apsolutno pravilo. Kada se utvrdi da je neka radnja nezakonita ili deliktna, te da, shodno tome, ne predstavlja više „upravnu” radnju ili djelo, parnični sudovi mogu dozvoliti pokretanje tužbe za naknadu štete protiv datog službenika, ne dovodeći u pitanje pravo oštećenog da pokrene tužbu protiv organa po osnovu solidarne odgovornosti u svojstvu poslodavca datog službenika (član 50 Zakonika o obligacijama).

PRAVO

I. OCJENA ČINJENIČNOG STANJA OD STRANE SUDA

46. Sud u ovom predmetu smatra da se strane više suštinski ne spore u vezi činjenica koje su utvrđene u postupku pred Komisijom.

47. Podnosilac predstavke je ustvrdio pred Komisijom da činjenice potkrepljuju zaključak da su njegovog brata ubili ili tajni agenti Države ili pripadnici Hezbolaha, koji su djelovali po izričitim ili impliciranim uputstvima i kojima je Država pružila podršku, uključujući obuku i opremu. Država je negirala ovu tvrdnju.

48. Nakon što je delegacija Komisije uzela izjave u Ankari i Strazburu (vidjeti st. 20 i 24 izvještaja Komisije od 23. oktobra 1998. godine), Komisija je zaključila da nije moguće utvrditi ko je ubio Kemala Kiliča. Nije postojalo dovoljno dokaza da se utvrdi van razumne sumnje da su ubistvo izvršili predstavnici Države ili lica koja su u njihovo ime djelovala. Utvrđeno je i da nema neposrednih dokaza koji povezuju osumnjičenog Huseina Guneja sa tim incidentom (vidjeti prethodno pomenuti izvještaj Komisije, st. 187-89 i 201-03).

U podnescima i dokaznim materijalima koje su dostavili Sudu, podnosilac predstavke i Vlada su prihvatili zaključke Komisije.

49. Sud ponavlja svoju ustaljenu praksu da je po sistemu Konvencije prije 1. novembra 1998. godine utvrđivanje i potvrđivanje činjenica prvenstveno bila stvar Komisije (raniji član 28 stav 1 i član 31). Mada nalazi Komisije u pogledu činjenica nijesu obavezujući za Sud i njemu ostaje sloboda da izvrši sopstvenu ocjenu u svijetlu ukupnog materijala koji ima pred sobom, Sud se jedino u izuzetnim okolnostima služi svojim ovlašćenjima u toj oblasti (vidjeti, između ostalog, predmet *Tanrikulu protiv Turske* [VV], br. 23763/94, stav 67, ECHR 1999-IV).

50. Imajući u vidu podneske strana i detaljno razmatranje od strane Komisije prilikom ocjene dokaza koji su se našli pred njom, Sud ne nalazi elemente koji bi od njega mogli zahtijevati da primijeni svoja ovlašćenja u cilju potvrđivanja činjenica. U skladu sa tim, Sud prihvata činjenice onako kako ih je utvrdila Komisija.

51. Uz teškoće koje neizbježno slijede iz ovakve aktivnosti na utvrđivanju činjenica, Komisija je utvrdila da joj je zadatak utvrđivanja činjenica otežan nepojavljivanjem gđin Zijaedina Akbuluta, guvernera Šanliurfe u predmetnom periodu, u cilju davanja izjave. Od Vlade je traženo da obezbijedi prisustvo gđin Akbuluta u dva navrata. Komisija je smatrala da je izjava gđin Akbuluta od značaja kako bi se pojasnilo koje su korake vlasti preduzele u pogledu tvrdnji da su Kemal Kilič i drugi koji su radili za *Ozгур Gundem* u Šanliurfi bili u opasnosti i u pogledu informacija kojima su vlasti raspolagale (vidjeti stav 182 prethodno pomenutog izvještaja Komisije).

52. Sud bi primijetio da je od najvećeg značaja za djelotvorno funkcionisanje sistema pojedinačnih predstavki koji je uspostavljen ranijim članom 25 Konvencije (sadašnji član 34) ne samo da podnosioci ili potencijalni podnosioci predstavke treba da budu u mogućnosti da slobodno komuniciraju sa organima Konvencije a da ne budu izloženi bilo kakvom u pritisku vlasti, ali i da države treba da

obezbijede sve neophodne mehanizme kako bi omogućile ispravno i djelotvorno ispitivanje predstavlki (vidjeti raniji član 28 stav 1 tačka a Konvencije, koji se odnosio na odgovornost Komisije za utvrđivanje činjenica, a koji sada mijenja član 38 Konvencije u pogledu procedura Suda).

53. Sud konstatuje izostajanje zadovoljavajućeg ili ubjedljivog objašnjenja Vlade u vezi sa nepojavljivanjem važnog svjedoka, koji je bio službenik Države, na ročištima pred delegatima Komisije (vidjeti gornji stav 35).

Shodno tome, potvrđuje se zaključak do kojeg je došla Komisija u svom izvještaju da u ovom predmetu Država nije uspjela da ispuni obaveze u skladu sa ranijim članom 8 stav 1 tačka a Konvencije da Komisiji obezbijedi sve neophodne mehanizme pri obavljanju njenog zadatka utvrđivanja činjenica.

II. NAVODNE POVREDE člana 2 KONVENCIJE

54. Podnosilac predstavke je naveo da je Država odgovorna za smrt njegovog brata Kemala Kiliča zbog izostanka zaštite i zbog toga što je propustila da obezbijedi djelotvornu istragu o njegovoj smrti. Pozvao se na član 2 Konvencije, kojim je propisano:

„1. Pravo na život svakog lica zaštićeno je zakonom. Niko ne smije namjerno biti lišen života, osim prilikom izvršenja presude Suda kojom je osuđen za zločin za koji je ova kazna predviđena zakonom.

2. Lišenje života se ne smatra protivnim ovom članu ako proistekne iz upotrebe sile koja je apsolutno nužna:

(a) radi odbrane nekog lica od nezakonitog nasilja;

(b) da bi se izvršilo zakonito hapšenje ili spriječilo bjekstvo lica zakonito lišenog slobode;

(c) prilikom zakonitih mjera koje se preduzimaju u cilju suzbijanja nereda ili pobune.”

55. Država je osporila ove navode. Komisija je izrazila mišljenje da, prema činjenicama predmeta, koje su pokazale izostanak djelotvornih garancija protiv nezakonitog postupanja predstavnika Države, Država, propuštanjem da preduzme istražne mjere ili na drugi način reaguje na zabrinutosti Kemala Kiliča u vezi obrasca napada na lica povezana sa listom *Ozgur Gundem* i manjkavostima u istražnim i sudskim postupcima sprovedenim nakon njegove smrti, nije ispunila svoju pozitivnu obavezu da zaštita pravo Kemala Kiliča na život.

A. Podnesci lica koja su se pojavila pred Sudom

1. Podnosilac predstavke

56. Podnosilac predstavke je tvrdio, slažući se sa izvještajem Komisije i navodeći presudu Suda u predmetu Osman (presuda u predmetu Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva od 28. oktobra 1998. godine, *Izvještaji o presudama i odlukama* 1998-VIII), da su organi vlasti propustili da obezbijede djelotvorno sprovođenje i izvršenje zakona u jugoistočnoj regiji tokom ili oko 1993. godine. Pomenuo je da izvještaj Susurluk snažno potkrijepljuje navode da su nezakoniti napadi vršeni uz podršku i znanje vlasti. Oslonio se na manjkavosti u istragama nezakonitih ubistava za koje su organi Konvencije utvrdili da dokazuju da je bilo malo vjerovatno da javni tužioci djelotvorno istraže navode protiv snaga bezbjednosti. Takođe je ukazao na način na koji je nadležnost za istragu pritužbi protiv snaga bezbjednosti prenesena sa javnih tužilaca na mjesne uprave, koje nijesu nezavisne, te na primjenu sudova za nacionalnu bezbjednost, kojima je takođe manjkala nezavisnost zbog prisustva vojnog sudije, u postupanju u navodnim terorističkim zločinima.

57. Ovi elementi zajedno pokazali su nedostatak odgovornosti snaga bezbjednosti ili onih koji djeluju pod njihovom kontrolom ili uz njihovu prećutnu saglasnost, što je, po mišljenju podnosioca

predstavke i Komisije, nespojivo sa vladavinom prava. U konkretnim okolnostima u ovom predmetu gdje je Kemal Kilič, kao novinar lista *Ozgur Gundem*, bio u opasnosti da bude meta, vlasti su, propuštanjem da preduzmu adekvatne mjere nakon njegovog zahtjeva za zaštitom, propustile da zaštite njegov život onako kako su dužne po zakonu.

58. Podnosilac predstavke, ponovo se oslanjajući na izvještaj Komisije, dodatno je tvrdio da je istraga o smrti Kemala Kiliča sadržala temeljne nedostatke. Nakon početnih istražnih mjera na licu mjesta, vlasti su preduzele premalo koraka na pronalaženju počinioca. Nijesu proširile istragu kako bi se otkrilo da li je ubistvo povezano sa tim što je Kemal Kilič bio zaposlen kao novinar u listu *Ozgur Gundem*, iako je kapetan žandarmerije koji je vodio istragu bio svjestan teškoća sa kojima su se suočavali novinari u tom periodu, a konkretno Kemal Kilič. Mada je osumnjičeni Husein Gunej optužen, između ostalog, i za ubistvo Kemala Kiliča, podnosilac predstavke je istakao da nema dokaza na njegovom suđenju koji ga povezuju sa ubistvom. I pored toga, suđenje, koje je još bilo u toku u vrijeme izvještaja Komisije u oktobru 1998. godine, je imalo praktično dejstvo zaključenja istrage o ubistvu, i pored toga što nije bilo od značaja za taj događaj.

2. Vlada

59. Vlada je odbacila pristup Komisije kao uopšten i neprecizan. Snažno je tvrdila da izvještaj Susurluk nema dokaznu niti probativnu vrijednost i da se ne može uzeti u obzir kod ocjenjivanja stanja u jugoistočnoj Turskoj. Izvještaj je sačinjen jedino u cilju informisanja Kabineta predsjednika vlade i iznošenja određenih predloga. Njegovi autori su naglasili da istinitost i tačnost i izvještaja treba da ocijeni pomenuti Kabinet. Spekulacije i rasprava o stvarima koje se pominju u izvještaju su rasprostranjene i sve počivaju na pretpostavci da je njegov sadržaj istinit. Država se, međutim, može smatrati odgovornom samo na osnovu činjenica koje su dokazane van razumne sumnje.

60. Što se tiče tvrdnji podnosioca predstavke i Komisije da je Kemal Kilič bio u riziku od nezakonitog nasilja, Vlada je ukazala da se Država nosila sa visokim stepenom terorističkog nasilja od 1984. godine, koje je doseglo vrhunac između 1993. i 1994. godine, uzrokujući smrt više od 30,000 turskih državljana. Stanje na jugoistoku su koristile brojne naoružane terorističke grupe, uključujući PKK i Hezbolah, koje su se borile za prevlast u toj regiji 1993/94. godine. Dok su snage bezbjednosti činile sve što je u njihovoj moći da uspostave zakon i poredak, nailazile su na ogromne prepreke i, kao drugdje u svijetu, nijesu se mogli spriječiti teroristički napadi i ubistva. Zbilja, u tom periodu, u klimi raširenog zastrašivanja i nasilja, niko u društvu nije se mogao osjećati bezbjedno. Moglo bi se, recimo, reći da su svi novinari bili u opasnosti, a ne samo Kemal Kilič.

61. Što se tiče istrage o smrti Kemala Kiliča, Vlada je tvrdila da je sprovedena sa najvećom preciznošću i profesionalizmom. Svi neophodni koraci su preduzeti bez odlaganja i efikasno, uključujući istragu na licu mjesta, obdukciju, balističko ispitivanje i uzimanje izjava od svjedoka. Istraga se nastavila i nakon što je počelo suđenje Huseinu Guneju, pošto se znalo da je još troje lica bilo umiješano u ubistvo. Nadalje, kada je Sud za nacionalnu bezbjednost iz Dijarbakira utvrdio da nije dokazano da je Husein Gunej počinio ubistvo, istragu je pokrenuo Sud za nacionalnu bezbjednost koji će sa njom nastaviti dok ne nastupi zastara.

B. Ocjena Suda

Navodno propuštanje da se zaštiti pravo na život

(a) Navodno propuštanje da se preduzmu mjere zaštite

62. Sud podsjeća da se prvom rečenicom člana 2 stav 1 nalaže Državi ne samo da se uzdrži od namjernog i nezakonitog lišenja života, već i da preduzme odgovarajuće korake u cilju zasite života lica pod njenom nadležnošću (vidjeti presudu u predmetu L.C.B. protiv Ujedinjenog Kraljevstva

od 9. juna 1998. godine, *Izveštaji 1998-III*, str. 1403, stav 36). To podrazumijeva primarnu dužnost Države da obezbijedi pravo na život tako što će obezbijediti djelotvorne krivičnopravne odredbe da se odvraća od činjenja djela protiv pojedinca, podržane mašinerijom za sprovođenje zakona za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje kršenja tih odredbi. To u odgovarajućim okolnostima obuhvata i pozitivnu obavezu vlasti da preduzmu preventivne operativne mjere u cilju zaštite jednog ili više pojedinaca čiji je život u riziku od krivičnih djela drugih pojedinaca (vidjeti prethodno pomenutu presudu u predmetu Osman, str. 3159, stav 115).

63. Imajući u vidu poteškoće vršenja policijskog nadzora u savremenim društvima, nepredvidljivost ljudskog ponašanja i operativne odluke koje se moraju donijeti u smislu prioriteta i resursa, pozitivna obaveza se mora tumačiti na način kojim se vlastima ne nameće nemoguć ili nesrazmjeran teret. U skladu s tim, ne može svaka tvrdnja o opasnosti po život povlačiti obavezu vlasti u skladu sa Konvencijom da preduzmu operativne mjere u cilju sprječavanja ostvarenja tog rizika. Da bi se javila pozitivna obaveza, mora se utvrditi da su vlasti znale ili da je trebalo da znaju u vrijeme postojanja stvarne i neposredne opasnosti po život jednog ili više poznatih pojedinaca od krivičnih djela neke treće strane i da nijesu preduzele mjere iz opsega svojih ovlašćenja koje bi se razumno mogle očekivati u cilju izbjegavanja opasnosti (vidjeti prethodno pomenutu presudu u predmetu Osman, str. 3159-60, stav 116).

64. U ovom predmetu, nije utvrđeno van razumne sumnje da je neki predstavnik Države ili lice koje je djelovalo u ime organa Države bilo uključeno u ubistvo Kemala Kiliča (vidjeti gornje st. 48 i 50). Pitanje koje treba utvrditi jeste da li su vlasti propustile da ispune svoju pozitivnu obavezu da ga zaštite od poznate opasnosti po njegov život.

65. Sud konstatuje da je Kemal Kilič podnio zahtjev za zaštitu guverneru Šanliurfe 23. decembra 1992. godine, malo manje od dva mjeseca prije nego što su ga ustrijelile nepoznate naoružane ubice. Njegova molba pokazuje da je smatrao za sebe i druge da su u riziku zbog toga što su radili za list *Ozgur Gundem*. Tvrdio je da je distributerima i prodavcima novina prijećeno i da su napadani u Šanliurfi i drugim gradovima jugoistočne regije. U svom saopštenju za štampu od 11. januara 1993. godine, on je naveo detalje konkretnih napada na dva novinska kioska u Šanliurfi.

66. Država je tvrdila da Kemal Kilič nije bio više u opasnosti od bilo kojeg drugog lica ili novinara na jugoistoku, pominjući tragičnu brojku žrtava sukoba u toj regiji. Sud je, međutim, prethodno utvrdio da su početkom 1993. godine vlasti bile svjesne da su se oni koji su učestvovali u objavljivanju i distribuciji lista *Ozgur Gundem* plašili da postaju žrtve združene kampanje koju su službenici Države tolerisali, ako je nijesu odobravalali (vidjeti presudu u predmetu Jaša (*Yaşa*) protiv Turske od 2. septembra 1998. godine, *Izveštaji 1998-VI*, str. 2440, stav 106). Nesporno je da je došlo do znatnog broja teških incidenata sa ubistvima novinara, napadima na novinske kioske i distributere novina (vidjeti prethodno pomenutu presudu u predmetu Jaša, str. 2440, stav 106, i predmet Ersoz (*Ersöz*) i drugi protiv Turske koji je u toku pred Sudom, predstavka br. 23144/93, Izveštaj Komisije od 29. oktobra 1998. godine, st. 28-62 i 141-42, neobjavljen). Sud je uvjeren da je Kemal Kilič, kao novinar lista *Ozgur Gundem*, u to vrijeme bio u posebnoj opasnosti da postane žrtva nezakonitog napada. Uz to, taj rizik se mogao u datim okolnostima smatrati stvarnim i neposrednim.

67. Vlasti su bile svjesne rizika. Kemal Kilič se obratio guverneru Šanliurfe molbom u kojoj traži mjere zaštite. U Diyarbakiru, policija se konsultovala sa tamošnjom kancelarijom lista *Ozgür Gündem* u vezi mjera zaštite.

68. Nadalje, vlasti su bile svjesne ili je trebalo da budu svjesne, mogućnosti da ta opasnost proističe iz aktivnosti lica ili grupa koje djeluju sa znanjem ili uz prećutnu saglasnost elemenata snaga bezbjednosti. U Izveštaju iz 1993. godine Parlamentarne istražne komisije (vidjeti gornji stav 33) rečeno je da su dobili informacije da Hezbolahov kamp za obuku dobija pomoć i obuku od snaga

bezbjednosti i zaključeno da bi neki zvaničnici mogli biti umiješani u 908 neriješenih ubistava u jugoistočnoj regiji. Izvještajem Susurluk, koji je objavljen u januaru 1998. godine, obaviješten je Kabinet predsjednika vlade da su vlasti upućene da se ubistva vrše u cilju uklanjanja navodnih pristalica PKK, uključujući ubistva Muse Antera i drugih novinara tokom tog perioda. Vlada je insistirala da ovaj izvještaj nema nikakvu sudsku ni dokaznu vrijednost. Međutim, čak je i Vlada opisala izvještaj kao pružanje informacija na osnovu kojih premijer treba da preduzme dalje odgovarajuće mjere. Stoga se on može smatrati značajnim dokumentom.

Sud se ne oslanja na to da je izvještajem utvrđeno da li je neki državni službenik umiješan u neko određeno ubistvo. Međutim, izvještaj snažno potkrijepljuje navode, koji su bili aktuelni u tom periodu i kasnije, da su „kontra-gerilske” grupe ili terorističke grupe za mete uzimale pojedince za koje se smatralo da djeluju protiv interesa Države, uz prećutnu saglasnost i moguću pomoć pripadnika snaga bezbjednosti.

69. Sud je razmatrao da li su vlasti uradile sve što se razumno od njih moglo očekivati da se izbjegne rizik po Kemala Kiliča.

70. Sud podsjeća da su, kako tvrdi Vlada, postojale brojne snage bezbjednosti u jugoistočnoj regiji koje su imale za cilj uspostavljanje javnog reda. Oni su se suočavali sa teškim zadatkom odbijanja nasilnih oružanih napada PKK i drugih grupa. Postojao je okvir zakona sa ciljem zaštite života. Turskim Krivičnim zakonikom je zabranjeno ubistvo i postojale su policijske i žandarmerijske snage čija je uloga bila sprječavanje i istraga krivičnih djela, pod nadzorom sudskog ogranka javnih tužilaca. Postojali su i sudovi koji su primijenjivali odredbe krivičnog prava prilikom suđenja, izricanja osuđujućih presuda i kazni počinocima.

71. Sud, pak, zapaža da primjena krivičnog prava u pogledu nezakonitih djela koja su navodno počinjena uz učešće snaga bezbjednosti ispoljava posebne karakteristike u jugoistočnoj regiji u ovom periodu.

72. Kao prvo, kada su djela počinjena od strane službenika Države u određenim okolnostima, nadležnost za sprovođenje istrage je sa javnih tužilaca prebacivana na mjesne uprave, koje su odlučivale hoće li biti krivičnog gonjenja (vidjeti gornji stav 39). Te uprave su činili državni službenici, podređeni guverneru, koji je bio odgovoran za snage bezbjednosti čije je postupanje bilo u pitanju. Istrage koje su one pokrenule često su vršili žandarmi, hijerarhijski povezani sa jedinicama povezanim sa incidentom. Sud je u skladu sa tim našao u dva slučaja da mjesne uprave nijesu obezbijedile nezavisan ili djelotvoran postupak za istragu o slučajevima smrti gdje su bile uključene snage bezbjednosti (vidjeti presudu u predmetu Guleč (*Güleç*) protiv Turske od 27. jula 1998. godine, *Izvještaji* 1998-IV, str. 1731-33, st. 77-82 i predmet *Ogur (Oğur) protiv Turske* [VV], br. 21594/93, st. 85-93, ECHR 1999-III).

73. Kao drugo, predmeti koje su ispitivali organi Konvencije u vezi sa ovom regijom u to vrijeme doveli su do niza zaključaka o propuštanju vlasti da istraže navode o prestupima snaga bezbjednosti, u kontekstu procesnih obaveza po članu 2 Konvencije i zahtjeva za djelotvornim pravnim lijekovima koji je nametnut članom 13 (u vezi člana 2 vidjeti presudu u predmetu Kaja (*Kaya*) protiv Turske od 19. februara 1998. godine, *Izvještaji* 1998-I, str. 324-26, st. 86-92; presudu u predmetu Ergi protiv Turske od 28. jula 1998. godine, *Izvještaji* 1998-IV, str. 1778-79, st. 82-85; prethodno pomenutu presudu u predmetu Jaša, str. 2454-57, st. 98-108; Čakidži (*Çakıcı*) protiv Turske [VV], br. 23657/94, stav 87, ECHR 1999-IV, i prethodno pomenutu *Tanrikulu*, st. 101-11; u vezi člana 13, vidjeti prethodno pomenute presude i presudu u predmetu Aksoj (*Aksoy*) protiv Turske od 18. decembra 1996. godine, *Izvještaji* 1996-VI, str. 2286-87, st. 95-100; presudu u predmetu Ajdin (*Aydın*) protiv Turske od 25. septembra 1997. godine, *Izvještaji* 1997-VI, str. 1895-98, st. 103-09; presudu u predmetu Menteš (*Menteş*) i drugi protiv Turske od 28. novembra 1997. godine, *Izvještaji* 1997-VIII, str. 2715-16,

st. 89-92; presudu u predmetu Selçuk (*Selçuk*) i Asker protiv Turske od 24. aprila 1998. godine, *Izveštaji* 1998-II, str. 912-14, st. 93-98; presudu u predmetu Kurt protiv Turske od 25. maja 1998. godine, *Izveštaji* 1998-III, str. 1188-90, st. 135-42; i presudu u predmetu Tekin protiv Turske od 9. juna 1998. godine, *Izveštaji* 1998-IV, str. 1519-20, st. 62-69).

Zajednička karakteristika ovih predmeta je zaključak da javno tužilaštvo nije postupalo po tužbama pojedinaca koji su tvrdili da su snage bezbjednosti učestvovala u nekom nezakonitom činu, na primjer nije saslušalo niti uzelo izjave od umiješanih pripadnika snaga bezbjednosti, prihvatajući bez provjere izvještaje o incidentima koje su podnosili pripadnici snaga bezbjednosti i pripisujući incidente PKK na osnovu minimalnih ili nikakvih dokaza.

74. Kao treće, pripisivanje odgovornosti za incidente PKK imalo je poseban značaj u pogledu istražnih i sudskih postupaka koji su uslijedili nakon što je nadležnost za teroristička krivična djela povjerena sudovima za nacionalnu bezbjednost (vidjeti gornji stav 38). U nizu predmeta, Sud je utvrdio da sudovi za nacionalnu bezbjednost ne ispunjavaju uslov nezavisnosti koji nalaže član 6 Konvencije, zbog prisustva vojnog sudije, čije učešće dovodi do legitimnih strahovanja da bi Sud mogao biti pod nedozvoljenim uticajem stvari koji nemaju nikakve veze sa prirodom predmeta (vidjeti presudu u predmetu Indžal (*Incal*) protiv Turske od 9. juna 1998, *Izveštaji* 1998-IV, str. 1571-73, st. 65-73).

75. Sud nalazi da su ovi nedostaci podrivali djelotvornost zaštite koju je pružalo krivično pravo u jugoistočnoj regiji tokom perioda od značaja za ovaj predmet. Sud smatra da je time dozvoljen ili podstaknut izostanak odgovornosti pripadnika snaga bezbjednosti za njihove radnje, što, kao što je Komisija navela u svom izvještaju, nije u skladu sa vladavinom prava u demokratskom društvu koje poštuje osnovna prava i slobode zajemčene Konvencijom.

76. Pored ovih manjkavosti koje su uklonile zaštitu koju je Kemal Kilič trebalo da dobije po zakonu, postojao je i izostanak operativnih mjera zaštite. Vlada je osporavala da je mogla da djelotvorno pruži zaštitu od napada. Taj argument nije ubijedio Sud. Na raspolaganju je bila široka lepeza preventivnih mjera koje bi pomogle da se svede na najmanju mjeru opasnost po život Kemala Kiliča i koje ne bi zahtijevale nepraktično preusmjeravanje resursa. Nasuprot tome, vlasti su negirale da je bilo opasnosti. Nema dokaza da su preduzele ikakve korake kao reakciju na zahtjev Kemala Kiliča za zaštitu bilo primjenom razumnih mjera zaštite bilo istraživanjem stepena navodne opasnosti po zaposlene u listu *Ozgur Gundem* u Šanlıurfi sa ciljem preduzimanja odgovarajućih mjera prevencije.

77. Sud zaključuje da su u okolnostima u ovom predmetu organi vlasti propustili da preduzmu razumne mjere koje su im bile na raspolaganju kako bi spriječili stvarnu i neposrednu opasnost po život Kemala Kiliča. U skladu s tim, došlo je povrede člana 2 Konvencije.

(b) Navodna neadekvatnost istrage

78. Sud ponavlja da se podrazumijeva da obaveza zaštite života po članu 2 Konvencije, kada se čita u vezi sa opštom dužnošću Države po članu 1 Konvencije da „jemči svakome u [svojoj] nadležnosti prava i slobode određene [u] Konvenciji”, implicitno zahtijeva da treba da postoji neki oblik djelotvorne službene istrage kada pojedince ubiju primjenom sile (vidjeti, *mutatis mutandis*, presudu u predmetu Maken (*McCann*) i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva od 27. septembra 1995. godine, Serija A br. 324, str. 49, stav 161, i prethodno pomenutu presudu u predmetu Kaja, str. 329, stav 105).

79. Sud podsjeća da je u ovom predmetu istragu o ubistvu na licu mjesta vodio kapetan žandarmerije Kargili, koji je takođe preduzeo korake da se identifikuju i saslušaju potencijalni svjedoci i da se pribavi balistički nalaz za čaure nađene na licu mjesta.

80. Međutim, kapetan Kargili nije preduzeo nikakve istražne radnje nakon dopisa od 15. marta 1993. godine u kojem prenosi informacije i dokumentaciju javnom tužiocu iz Šanlıurfe. Nadalje,

mada se u optužnici protiv osumnjičenog Huseina Guneja, uhapšenog u Dijarbakiru 24. decembra 1993. godine, navodi ubistvo Kemala Kiliča kao jedno od separatističkih djela koje je počinio kao pripadnik Hezbolaha, nema direktnog dokaza koji ga povezuje sa tim konkretnim zločinom (vidjeti gornje st. 48 i 50). Sud za nacionalnu bezbjednost iz Dijarbakira nije saslušao svjedoke u vezi incidenta Kilič niti je Husein Gunej priznao svoje učešće u njemu. Nijesu preduzeti koraci da se dovede u vezu Husein Gunej, koji je ranije živio u Batmanu, sa ubistvom Kemala Kiliča u Šanliurfi. Dok se optužba oslanjala na balistički nalaz koji je pokazivao da je pištolj koji navodno koristio Husein Gunej u napadu na prodavnicu u Dijarbakiru takođe korišćen u petnaest drugih incidenata, uključujući ubistvo Kemala Kiliča, nije bilo dokaza da je on bio u njegovom posjedu prije napada na prodavnicu. Ovaj zaključak potvrđuje odluka od 29. marta 1999. godine Suda za nacionalnu bezbjednost iz Dijarbakira, koji je našao da nije dokazano da je Husein Gunej koristio pištolj u nekom drugom incidentu (vidjeti gornji stav 26).

81. Država je pobijala mišljenje podnosioca predstavke i Komisije da je pogrešno uključivanje ubistva Kemala Kiliča u gonjenje Huseina Guneja imalo praktični efekat zaključivanja istrage. Međutim, Sud konstatuje da je 16. februara 1994. godine javni tužilac iz Šanliurfe donio odluku o nenadležnosti za incident, u kojoj je rečeno da incident spada pod nadležnost Suda za nacionalnu bezbjednost kojem je, u skladu s tim, predao spise predmeta. Nije očigledno da je tužilaštvo pri Sudu za nacionalnu bezbjednost iz Dijarbakira preduzelo korake sa ciljem dalje istrage u bilo kakvom konkretnom obliku. Neaktivni status spisa predmeta potkrijepljuje i informacija Vlade da je nakon odluke Suda za nacionalnu bezbjednost od 29. marta 1999. godine javni tužilac pri tom SSudu otvorio novi spis predmeta i poslao opšti zahtjev da mu se prosljede informacije u vezi incidenta.

82. Sud zapaža da istraga od strane žandarmerije i javnog tužioca iz Šanliurfe nakon incidenta nije obuhvatila ispitivanje mogućnosti da je Kemal Kilič bio uzet za metu zbog njegovog posla novinara lista *Ozgur Gundem*. Činjenica da je predmet prenesen tužiocu iz Suda za nacionalnu bezbjednost ukazuje da je smatran za zločin separatista. Nema ničeg što ukazuje da su preduzeti koraci da se istraži postojanje dosluha sa snagama bezbjednosti u ovom incidentu.

83. Imajući u vidu ograničen obim i kratko trajanje istrage u ovom predmetu, Sud nalazi da su vlasti propustile da sprovedu djelotvornu istragu okolnosti u vezi sa smrću Kemala Kiliča. Sud zaključuje da je u ovom pogledu došlo do povrede člana 2 Konvencije.

III. NAVODNA POVREDA Člana 10 Konvencije

84. Podnosilac predstavke sa žalio da ubistvo njegovog brata Kemala Kiliča ukazuje i na povredu člana 10 Konvencije, kojim se propisuje:

„1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu posjedovanja sopstvenog mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne spriječava države da zahtijevaju dozvole za rad televizijskih, radio i bioskopskih preduzeća.

2. Pošto korišćenje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbjednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbjednosti, radi sprječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprječavanja otkrivanja obavještenja dobijenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.”

85. Podnosilac predstavke je tvrdio da je njegov brat ubijen zato što je bio novinar. Budući da je uzet za metu zbog svojih novinarskih aktivnosti, to je predstavljalo neopravdano miješanje u njegovu slobodu izražavanja. Ubistvo je prema tome čin dvostruke prirode koji bi trebalo da dovede do utvrđivanja zasebnih povreda po čl. 2 i 10 Konvencije.

86. Vlada je odbacila tvrdnje podnosioca predstavke.

87. Sud konstatuje da pritužbe podnosioca predstavke proističu iz istih činjenica kao što su one koje su razmatrane po članu 2 Konvencije. Stoga ne smatra da je neophodno zasebno ispitati ovu pritužbu.

IV. NAVODNA POVREDA Člana 13 Konvencije

88. Podnosilac predstavke je podnio pritužbu da nije dobio djelotvoran pravni lijek u smislu člana 13 Konvencije, kojim se propisuje:

„Svako kome su povrijeđena prava i slobode predviđene ovom Konvencijom ima pravo na djelotvoran pravni lijek pred nacionalnim vlastima, bez obzira jesu li povredu izvršila lica koja su postupala u službenom svojstvu.”

89. Vlada je tvrdila da se, u svijetlu sprovedene istrage i krivičnog gonjenja do kojeg je došlo nakon hapšenja Huseina Guneja, nije pojavio problem u vezi sa djelotvornim pravnim lijekovima.

90. Komisija, sa kojom se podnosilac predstavke složio, bila je mišljenja da podnosilac predstavke ima dokaziv osnov da tvrdi da su snage bezbjednosti bile umiješane u ubistvo njegovog brata. Pominjući svoje zaključke u vezi neadekvatnosti istrage, zaključila je da je podnosiocu predstavke bio uskraćen djelotvoran pravni lijek.

91. Sud ponavlja da se članom 13 Konvencije jemči dostupnost na nacionalnom nivou lijeka za izvršenje sadržaja prava i sloboda iz Konvencije u bilo kojem obliku da su oni obezbijeđeni u domaćem pravnom poretku. Prema tome, član 13 ima dejstvo da zahtijeva obezbijeđenje domaćeg lijeka za rješavanje pitanja sadržaja „dokazive pritužbe” u skladu sa Konvencijom i pružanja odgovarajućeg lijeka, mada se državama ugovornicama ostavlja određeni diskrecioni prostor u pogledu načina ispunjavanja obaveza iz Konvencije u skladu sa ovom odredbom. Predmet obaveze iz člana 13 razlikuje se zavisno od prirode pritužbe podnosioca predstavke prema Konvenciji. Pa ipak, lijek koji se zahtijeva članom 13 mora biti „djelotvoran” u praksi kao i u pravu, naročito u smislu da njegova primjena ne smije biti neopravdano otežana činjenjem ili nečinjenjem vlasti tužene države (vidjeti prethodno pomenute presude: Aksoj, str. 2286, stav 95; Ajdin, str. 1895-96, stav 103 i Kaja, str. 329-30, stav 106).

S obzirom na temeljni značaj prava na zaštitu života, članom 13 se zahtijeva, uz isplatu naknade štete po potrebi, temeljna i djelotvorna istraga kojom se može doći do toga da se identifikuju i kazne lica odgovorna za lišenje života, uključujući djelotvoran pristup podnosioca pritužbe istražnom postupku (vidjeti prethodno pomenutu presudu u predmetu Kaja, str. 330-31, stav 107).

92. Na osnovu dokaza izvedenih u ovom predmetu, Sud nije našao da je dokazano van razumne sumnje da su predstavnici Države izvršili ili da su na drugi način bili umiješani u ubistvo brata podnosioca predstavke. Kao što je cijenjeno u prethodnim predmetima, međutim, to ne spriječava da pritužba u vezi sa članom 2 bude „dokaziva” u smislu člana 13 (vidjeti presudu u predmetu Bojl (*Boyle*) i Rajs (*Rice*) protiv Ujedinjenog Kraljevstva od 27. aprila 1988. godine, Serija A br. 131, str. 23, stav 52, i prethodno pomenute presude u predmetima Kaja i Jaša, str. 330-31, stav 107, odnosno str. 2442, stav 113). U vezi s tim, Sud zapaža da nije sporno da je brat podnosioca predstavke bio žrtva nezakonitog ubistva i da se prema tome može smatrati da on ima „dokazivu tvrdnju”.

93. Vlasti su dakle imale obavezu da sprovedu djelotvornu istragu o okolnostima ubistva brata podnosioca predstavke. Iz prethodno navedenih razloga (vidjeti st. 79-82), ne može se smatrati da je sprovedena djelotvorna krivična istraga u skladu sa članom 13, čiji zahtjevi sežu dalje od obaveze sprovođenja istrage koju nalaže član 2 (vidjeti prethodno pomenutu presudu u predmetu Kaja, str. 330-31, stav 107). Sud stoga nalazi da je podnosiocu predstavke uskraćen djelotvoran pravni lijek u pogledu

smrti njegovog brata i time pristup svakom drugom dostupnom lijeku koji mu je na raspolaganju, uključujući zahtjev za naknadu štete.

Shodno tome, došlo je do povrede člana 13 Konvencije.

V. NAVODNA PRAKSA POVREDE čl. 2 I 13 Konvencije OD STRANE ORGANA VLASTI

94. Podnosilac predstavke je ustvrdio da je u Turskoj postojala zvanično tolerisana praksa povrede čl. 2 i 13 Konvencije, što je otežavalo kršenja čija je on bio žrtva. Pominjući ostale predmete koji se tiču događaja u jugoistočnoj Turskoj u kojima su Komisija i Sud takođe utvrdili kršenje navedenih odredbi, podnosilac predstavke je tvrdio da oni otkrivaju obrazac negiranja navoda o teškim kršenjima ljudskih prava od strane vlasti, kao i uskraćivanje pravnih lijekova.

95. Imajući u vidu svoje prethodno iznesene nalaze po čl. 2 i 13, Sud ne nalazi da je neophodno utvrditi da li su nedostaci prepoznati u ovom predmetu dio prakse koju su usvojile vlasti.

VI. NAVODNA POVREDA ČLANA 14 Konvencije

96. Podnosilac predstavke je tvrdio da je njegov brat ubijen zato što je bio novinar i zbog svog kurdskog porijekla i da je tako, suprotno zabrani iz člana 14 Konvencije, bio žrtva diskriminacije po osnovu pretpostavljenog političkog ili drugog mišljenja i nacionalnog porijekla u vezi sa ostvarivanjem njegovog prava na život, zaštićenog po članu 2. U članu 14 se kaže:

„Uživanje prava i sloboda predviđenih ovom Konvencijom obezbijeduje se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, veza s nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status.”

97. Vlada se nije bavila ovim pitanjem u svom podnesku niti na ročištu.

98. Sud smatra da ove pritužbe proističu iz istih činjenica kao što su one koje su razmatrane po čl. 2 i 13 Konvencije i ne nalazi da ih je neophodno zasebno ispitati.

VII. PRIMJENA ČLANA 41 KONVENCIJE

99. Članom 41 Konvencije je propisano:

„Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo Visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo djelimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj strani.”

A. Materijalna šteta

100. Podnosilac predstavke je tražio 30.000 britanskih funti (GBP) na ime materijalne štete koju je pretrpio njegov brat, koji je sada mrtav. Tvrdio je da je moguće da je njegov brat, koji je u vrijeme smrti imao 30 godina i radio kao novinar sa platom jednakom iznosu od 1.000 GBP mjesečno, mogao pretrpjeti kapitalizovani gubitak zarade u iznosu 182.000 GBP. Međutim, kako bi se izbjeglo nepravedno bogaćenje, podnosilac predstavke je tražio niži iznos od 30.000 GBP.

101. Vlada je, ističući da podnosilac predstavke nije dokazao direktnu uključenost Države u smrt njegovog brata, odbila zahtjev podnosioca predstavke kao pretjeran i kao vjerovatnoću da dođe do nepravednog bogaćenja. Osporeno je da bi njegov brat zaradio traženi iznos, koji je ogroman za turske uslove.

102. Sud konstatuje da je brat podnosioca predstavke bio neoženjen i da nije imao djece. Ne tvrdi se da je podnosilac predstavke na bilo koji način bio zavisn od njega. To ne isključuje dodjelu materijalne štete podnosiocu predstavke koji je dokazao da je blizak član njegove porodice pretrpio

povredu Konvencije (vidjeti prethodno pomenutu presudu u predmetu Aksoj, str. 2289-90, stav 113, gdje je Sud, prilikom dodjele ocu podnosiocu predstavke koji je nastavio predstavku, uzeo u obzir zahtjev za dodjelu materijalne štete koji je podnosilac predstavke podnio prije svoje smrti na ime gubitka zarade i medicinskih troškova proisteklih iz pritvora i mučenja). U ovom predmetu, međutim, zahtjev za materijalnu štetu se odnosi na navodne gubitke koji su nastali nakon smrti brata podnosioca predstavke. Oni ne predstavljaju gubitke koje je stvarno pretrpio bilo brat podnosioca predstavke prije smrti, bilo podnosilac predstavke nakon smrti brata. Sud ne nalazi da je primjereno da u okolnostima ovog predmeta dodijeli naknadu štete podnosiocu predstavke po ovom osnovu.

B. Nematerijalna šteta

103. Podnosilac predstavke je tražio, imajući u vidu težinu i broj povreda, 40.000 GBP za svog brata i 2.500 GBP za sebe.

104. Država je tvrdila da su navedeni iznosi pretjerani i neopravdani.

105. Što se tiče zahtjeva podnosioca predstavke u pogledu nematerijalne štete u ime njegovog preminulog brata, Sud konstatuje da su prethodno dodjeljivane naknade štete nadživjelim bračnim drugovima i djeci i, kada je to primjereno, podnosiocima predstavki koji su bili nadživjeli roditelji ili braća i sestre. Sud je prethodno dodjeljivao iznose za preminule kada je utvrđeno da je došlo do proizvoljnog pritvora ili mučenja prije nestanka ili smrti, koji iznosi se zadržavaju za nasljednike tih lica (vidjeti prethodno pomenutu presudu u predmetu Kurt, str. 1195, st. 174-75 i prethodno pomenutu presudu u predmetu Čakidži (Çakıcı), stav 130). Sud konstatuje da su utvrđene povrede čl. 2 i 13 u pogledu propuštanja da se zaštiti život Kemala Kiliča, koji je preminuo na licu mjesta, nakon kratke tuče sa nepoznatim naoružanim licima. Sud nalazi da je primjereno, u okolnostima ovog predmeta, da dodijeli 15.000 GBP, koji iznos će se isplatiti podnosiocu predstavke i koji će on zadržati za nasljednike svog brata.

106. Sud prihvata da je sam podnosilac predstavke pretrpio nematerijalnu štetu koja se ne može naknaditi samo utvrđivanjem povreda. Procjenjujući na pravičnoj osnovi, Sud dodjeljuje podnosiocu predstavke iznos od 2.500 GBP, koji će biti razmijenjen u turske lire po kursu važećem na dan isplate.

C. Sudski i ostali troškovi

107. Podnosilac predstavke je tražio ukupno 32.327,36 GBP na ime taksi i troškova koje je imao prilikom podnošenja predstavke, umanjeno za iznos koji je dobio na ime pravne pomoći od Savjeta Evrope. Tu su spadale takse i troškovi prisustvovanja davanju izjava pred delegatima Komisije na ročištima u Ankari i Strazburu i prisustva ročištu pred Sudom u Strazburu. Iznos od 5.255 GBP je naveden kao iznos honorara i administrativnih troškova Projekta kurdskih ljudskih prava u ulozi subjekta za vezu između pravnog tima u Ujedinjenom Kraljevstvu i advokata i podnosioca predstavke u Turskoj, kao i iznos od 3.570 GBP za rad advokata u Turskoj.

108. Vlada je smatrala da su honorari pretjerani i nerazumni i predložila da treba imati u vidu važeće tarife Advokatske komore iz Istanbula.

109. U pogledu zahtjeva za dodjelu troškova, Sud, odlučujući na pravičnoj osnovi i imajući u vidu detalje iz zahtjeva koje je podnio podnosilac predstavke, dodjeljuje mu iznos od 20.000 GBP zajedno sa pripadajućim porezom na dodatnu vrijednost, umanjen za iznos od 4.200 francuskih franaka dobijenih na ime pravne pomoći od Savjeta Evrope.

D. Zatezna kamata

110. Prema informacijama dostupnim Sudu, zakonska kamatna stopa koja važi u Ujedinjenom Kraljevstvu na dan donošenja ove presude iznosi 7,5% godišnje.

IZ OVIH RAZLOGA, SUD

1. *Utvrdjuje*, sa šest glasova za i jednim protiv, da je tužena Država propustila da zaštiti život Kemala Kiliča, povrijedivši tako član 2 Konvencije;
2. *Utvrdjuje*, jednoglasno, da je došlo do povrede člana 2 Konvencije u pogledu propuštanja organa vlasti tužene Države da sprovedu djelotvornu istragu okolnosti smrti brata podnosioca predstavke;
3. *Utvrdjuje*, jednoglasno, da nije neophodno ispitati da li je došlo do povrede člana 10 Konvencije;
4. *Utvrdjuje*, sa šest glasova za i jednim protiv, da je došlo do povrede člana 13 Konvencije;
5. *Utvrdjuje*, jednoglasno, da nije neophodno ispitati da li je došlo do povrede člana 14 Konvencije;
6. *Utvrdjuje*, sa šest glasova za i jednim protiv, da Tužena država treba da isplati podnosiocu predstavke, za njegovog brata, u roku od tri mjeseca, na ime naknade nematerijalne štete, iznos od 15.000 GBP (petnaest hiljada britanskih funti), koji će biti konvertovan u turske lire po važećem kursu na dan izmirenja, koji iznos će podnosilac predstavke zadržati za nasljednike njegovog brata;
7. *Utvrdjuje*, jednoglasno, da Tužena država treba da isplati podnosiocu predstavke, u roku od tri mjeseca, na ime naknade nematerijalne štete, iznos od 2.500 GBP (dvije hiljade petsto britanskih funti). Koji će se konvertovati u turske lire po važećem kursu na dan izmirenja;
8. *Utvrdjuje*, jednoglasno, da Tužena država treba da isplati podnosiocu predstavke, u roku od tri mjeseca, na ime sudskih i drugih troškova, iznos od 20.000 GBP (dvadeset hiljada britanskih funti), zajedno sa eventualnim pripadajućim porezom na dodatu vrijednost, umanjen za iznos od 4.200 FRF (četiri hiljade dvjesto francuskih franaka), koji će biti konvertovan u britanske funte po važećem kursu na dan izricanja ove presude;
9. *Utvrdjuje*, jednoglasno, da na ove iznose treba da bude obračunata prosta godišnja kamata od 7,5% za period od isteka prethodno pomenuta tri mjeseca do izmirenja;
10. *Odbacuje*, jednoglasno, ostale zahtjeve podnosioca predstavke za pravično zadovoljenje.

Sačinjeno na engleskom jeziku i izrečeno na javnom ročištu u Zgradi ljudskih prava u Strazburu, 28. marta 2000. godine.

Majkl O'Bojl
sekretar

Elizabet Palm
predsjednica

U skladu sa članom 45 stav 2 Konvencije i Pravilom 74 stav 2 Poslovnika Suda, uz presudu se prilaže djelimično izdvojeno mišljenje gđin Goldžuklua.

E.P.
M.O'B.

DJELIMIČNO IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE GOLDŽUKLUA

(Prevod)

Na svoje veliko žaljenje, ne mogu da se složim sa većinom u pogledu tačaka 1, 4 i 6 dispozitiva presude u predmetu Kilič, iz razloga koji slijede.

1. Sud je došao do zaključka da je tužena Država prekršila član 2 tako što nije preduzela neophodne mjere da zaštiti život Kemala Kiliča.

Ni kod koga ne postoji ni sjenka sumnje da je jugoistočna Turska visokorizično područje za sve stanovnike. Teroristi PKK i Hezbolaha i pripadnici krajnje ljevice, koje podstiču i podržavaju strane sile, koriste svaku priliku da počine svoje zločine. Nadalje, gangsteri i odmetnici koriste prisustvo ovih terorističkih grupa u regiji. Vlasti su preduzele – i i dalje preduzimaju – sve neophodne mjere u svojoj moći da se bore sa ovim prijetnjama po život (vidjeti stav 70 presude). Sud i sam uviđa da pozitivna obaveza nametnuta Državi Konvencijom nije apsolutna, već jedino obaveza da uloži najbolje napore (vidjeti st. 63- 66 presude).

Tako, zasigurno, neko kao Kemal Kilič, koji je živio u toj regiji, bavio se profesijom za koju je sam govorio da ga izlaže opasnosti (bio je novinar) i osjećao se ugroženo – ni on sam nije znao od koga – trebalo je da pokaže više brige nego ostali i da preduzme sopstvene mjere predostrožnosti, a ne da čeka da ga vlasti zaštite od tih opasnosti.

Mada je, prema nalazima Komisije, Kemal Kilič bio svjestan rizika kojem se izlaže, ipak je odlučio da autobusom pođe kući u 5.30 popodne 18. februara 1993. godine, iako je već bio pao mrak i navodno sumnjivi automobil primijećen kako prati autobus. Bez preduzimanja mjera predostrožnosti, on je izašao na pustoj stanici gdje nije bilo nikoga ko bi mu pomogao ako bi to bilo potrebno.

Nažalost, nijedna Država ne može da osigura pripadnike obezbjeđenja koji bi pratili lica koja se osjećaju ugroženim ili da im obezbijedi ličnu zaštitu u visokorizičnoj oblasti u kojoj su možda stotine ili čak hiljade ljudi u sličnoj situaciji.

U skladu s tim, ne dijelim mišljenje da tužena Država nije izvršila dužnost koju je imala da zaštiti život, čime je prekršila član 2 Konvencije.

2. Što se tiče nalaza o kršenju člana 13 Konvencije, pozivam se na svoje izdvojeno mišljenje u predmetu Ergi protiv Turske (presuda od 28. jula 1998. godine, *Izveštaji o presudama i odlukama* 1998-IV).

Prema tome, slažem se sa Komisijom da, kada se došlo do zaključka da je došlo do povrede člana 2 Konvencije po osnovu izostanka djelotvorne istrage o smrti koja je dovela do pritužbe, ne proističe zasebno pitanje po članu 13. Činjenica da nije bilo zadovoljavajuće i adekvatne istrage o smrti koja je dovela do pritužbi podnosioca predstavke, kako po članu 2 tako i po članu 13, automatski znači da nije bilo djelotvornog lijeka pred domaćim sudom. U vezi te teme, pozivam se na svoje izdvojeno mišljenje u predmetu Kaja protiv Turske (presuda od 19. februara 1998, *Izveštaji* 1998-I) mišljenje koje je većinski izrazila Komisija (vidjeti mišljenja Komisije priložena uz sljedeće presude: Aytekin (*Aytekin*) protiv Turske, 23. septembar 1998. godine, *Izveštaji* 1998-VII; prethodno pomenuti predmet Ergi, te predmet Yaša protiv Turske, 2. septembar 1998, *Izveštaji* 1998-VI).

3. Sud je dodijelio podnosiocu predstavke 15.000 britanskih funti (GBP) „za njegovog brata ... na ime nematerijalne štete ... koji iznos će podnosilac predstavke zadržati za nasljednike svog brata”.

Sistemom Konvencije se isključuje *actio popularis*, sa svim posljedicama koje logično proizilaze. Iz tog razloga je Sud do sada dodijelio naknadu nematerijalne štete u pojedinačnim kršenjima samo veoma bliskim srođnicima, kao što su nadživjeli bračni drugovi ili djeca preminulog ili, izuzetno,

kada se činilo pravičnim, otac ili majka, kada je istaknut izričit zahtjev (vidjeti stav 105 presude u ovom predmetu i *Tanrikulu protiv Turske* [VV], br. 23763/94, stav 138, ECHR 1999-IV).

Potpuno je strano i suprotno sistemu Konvencije i bez pravnog opravdanja da apstraktna, anonimna i nedefinisana grupa (možda veoma daleki nasljednici) koja nije pretrpjela nikakvu nematerijalnu štetu usljed utvrđene povrede dobije naknadu štete.

Kemal Kilič nije bio oženjen. Nije imao partnera niti djecu, te tako ni nasljednike koji bi zasluživali naknadu nematerijalne štete. Pa ipak, što još više iznenađuje, Sud je dodijelio bratu podnosioca predstavke iznos od 2.500 GBP na ime nematerijalne štete (vidjeti stav 106 presude). Kao jedan od nasljednika preminulog, taj brat će takođe dobiti dio dodijeljenog iznosa od 15.000 GBP. Tako će on dobiti dva dijela naknade štete za isti gubitak, činjenica koja ističe nepravičnu prirodu odluke Suda u ovom predmetu.

4. Prije nego što zaključim, osjećam se obaveznim da izrazim svoje viđenje onoga što smatram važnom stavkom. U predmetima u kojima je pretpostavljeni učinilac predstavnik Države, moguće ga je goniti samo ako je upravno tijelo („mjesna uprava”) prethodno dalo ovlaštenje. Međutim, to tijelo, po zakonu, čine javni službenici i ono nije ni nezavisno ni nepristrasno. Sud, sa čijim se viđenjem u potpunosti slažem, je stalno kritikovao tursku državu zbog takvog stanja stvari.

Međutim, odluka Suda o neprihvatljivosti od 5. oktobra 1999. godine u predmetu *Gramsa protiv Njemačke* (dec.), br. 33677/96, ECHR 1999-VII) poučna je u pogledu ove stvari. Predmet se ticao smrti pretpostavljenog pripadnike frakcije Crvene armije. Sud je konstatovao da je javno tužilaštvo Šverina (*Schwerin*) odlučilo da odustane od gonjenja na osnovu toga što su policijski službenici otvorili vatru u zakonitoj samoodbrani i Gramsa počinio samoubistvo tako što je pucao sebi u glavu. U dolaženju do tog zaključka, javno tužilaštvo se oslonilo na izvještaj od 210 stranica (*Abschlußvermerk*) u kojem je svoje nalaze izložila specijalna jedinica nadležna za istragu u predmetu. Ono što je u ovom primjeru zanimljivo – a usput se konstatuje da je Država čak bila obaviještena o predstavci– jeste da istragu nije sprovodilo pravosudno tijelo, već specijalna jedinica, odnosno čisto upravno tijelo.